

ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ

ПОДАТКОВА СИСТЕМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

**БЛИК Ю., 2 курс ФФО ДТЕУ,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
освітня програма «Публічні фінанси»**

У статті розкрито сутність податкової системи як інструменту формування доходів бюджету, яка полягає у фінансово-економічних відносинах, що виникають в процесі визначення та застосування сукупності методів, інструментів та важелів формування податкових надходжень з урахуванням напрямів суспільного розвитку, інноваційних завдань економічного зростання. Визначено основні проблеми та перспективи розвитку податкової системи держави.

The article reveals the essence of the tax system as a tool for the formation of budget revenues, which consists in financial and economic relations that arise in the process of defining and applying a set of methods, tools and levers for the formation of tax revenues, taking into account the directions of social development, innovative tasks of economic growth. The main problems and prospects for the development of the state's tax system have been identified.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що основним методом формування доходів держави є податки, які складають податкову систему. Податкова система є ключовим елементом економіки країни, оскільки її ефективність має прямий вплив на обсяг інвестицій, розвиток підприємництва та рівень соціального забезпечення. Вирішення проблем у цій сфері є невідкладним, оскільки може сповільнити розвиток держави та порушити фінансову стабільність. Податкова політика держави спрямована на забезпечення стабільності податкової системи шляхом підвищення якісного рівня механізму податкового адміністрування з мінімізацією можливостей для здійснення зловживань.

Суттєвий вклад в дослідження питань податкової системи розглядалися у працях таких зарубіжних вчених як: Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, Дж. Кейнса, А. Лаффера, В. Нордхауза, П. Самуельсона, А. Сміта, Дж. Стігліца, Д. Рікардо, В. Танзі, С. Фішера. Серед українських науковців, які досліджували питання доцільності реформування податкової системи, слід відмітити: І. Чугунова [1, 8-9], О. Василика, А. Гриценка, А. Даниленка, Канєву Т.В. [2], Л. Лісяк, І. Лук'яненко, А. Мазаракі, В. Макогон [1, 3], Нікітішина А.О. [4], М. Пасічного [5], Ю. Радіонова, Л. Сідельникову [7], А. Соколовську, С. Юрія та інших.

Метою статті є розкриття сутності податкової системи як інструменту формування доходів бюджету.

Об'єктом дослідження є податкова система.

Податки мають безпосередній вплив на всі економічні процеси та явища, і є фундаментом для функціонування будь якої країни. Вони визначають можливості розвитку в сферах безпеки, освіти, науки і культури. Система оподаткування займає важливу позицію у забезпеченні економічного зростання, розвитку всіх галузей економіки, суспільного життя та продовжує бути стабільним джерелом доходів для державного бюджету. Податкова система є фактором впливу на економічний розвиток країни. Функціонування податкової системи є головним питанням, що забезпечує не тільки виконання фінансових цілей, а й економічну стійкість та стабільність у період військового періоду та на поствоєнному етапі.

Відповідно до Стратегії реформування системи управління державними фінансами побудова сучасної податкової системи, що забезпечує обґрунтований рівень податкового навантаження передбачає: підвищення стабільності та прогнозованості податкової системи; підвищення якості та ефективності податкового адміністрування; розширення бази оподаткування; підвищення рівня дотримання вимог податкового законодавства платниками податків; удосконалення системи митного контролю. Вирішення зазначених завдань потребує взаємоузгодження нормативно-правових документів у даній сфері, заходів та індикаторів виконання поставлених завдань. Доцільною є розробка моделі співставлення заходів органів державного управління з очікуваними результатами. Відповідно до Податкового кодексу України до загальнодержавних податків належать: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито. До місцевих податків належать: податок на майно; єдиний податок. До місцевих зборів належать: збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір [6]. Пріоритетним напрямом бюджетно-податкової політики визначено забезпечення стабільності податкової системи, зокрема підвищення ефективності та полегшення податкового адміністрування з мінімізацією можливостей для зловживань.

Головними критеріями оцінки ефективності податкової системи є: певна рівність та встановлена справедливість податків стосовно всіх платників; доступність та однозначність податкового законодавства, що дозволяють однаково його розуміти як платникам податків, так і працівникам контролюючих органів; можливість для платників податків наближення термінів їх сплати до моменту одержання доходів, тобто простоту розрахунків податків; певна стабільність, яка дозволяє здійснювати прогноз фінансових результатів, у поєднанні з гнучкістю реакції на зміну економічної ситуації в державі. Важливим завданням, яке має бути вирішене державою, є максимальне спрощення структури податків для забезпечення необхідної стабільності податкових надходжень до бюджетів різних рівнів. Значною проблемою для економічного розвитку України є реформування існуючої податкової системи, яку необхідно проводити шляхом зменшення податкового навантаження на платників податків та інвесторів коштів у виробництво. Для цього потрібно знизити кількість існуючих податків та зменшити податковий тиск на підприємців. До основних проблем оподаткування відносять: існуючу систему формування державних доходів, яка має фіскальний характер. Податки не виступають інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, регулююча функція податків не орієнтується на стає економічне зростання; загальні витрати на адміністрування податків та зборів є значними та невідповідними; податкова система є досить складною в частині підготовки та подання звітних документів, тому не сприяє веденню бізнесу; система спрощеного режиму оподаткування має певні проблеми, що спричинені такими факторами, як зменшення мотивації підприємницької діяльності; не зацікавленість суб'єктів господарювання в зміні свого статусу як суб'єктів, що мають право використовувати спрощену систему оподаткування, це все зменшує їх розвиток та відповідно впливає на темпи зростання обсягів виробництва; існуюча система митно-тарифного регулювання не сприяє оперативності реагування на зміну кон'юнктури світового ринку та на структуру економіки в Україні; малоефективним залишається також механізм розподілу податкових надходжень між центральним і місцевими бюджетами, що, впливає на розвиток економіки у розрізі окремих регіонів України [7].

Податкова система держави повинна бути спрямована на формування системи стимулювання підприємницької діяльності та інвестиційної активності як важливого джерела податкових надходжень в державу. Запровадження такого принципу можливе через надання підприємцям інвестиційних пільг, що мають цільовий характер та суворо контролюються з боку податкових органів. При формуванні податкової системи та прийнятті змін має виступити необхідність оптимального поєднання забезпечення рівня податкового навантаження на фізичних та юридичних осіб та формування дохідної частини бюджету країни. Вагома частка податкової складової у доходах бюджету створює можливість використання процесу їх мобілізації для досягнення регулюючого впливу на соціально-економічні процеси та значною мірою обумовлює пріоритети бюджетної політики у сфері доходів пріоритетами та заходами

податкової політики. При цьому рівень податків у доходах бюджетів в умовах розвинених ринкових відносин обмежує частку валового внутрішнього продукту яка може бути перерозподілена через бюджет і, відповідно, обсяги його видатків. Ця обставина потребує посилення уваги держави до стимулювання економічних процесів, покращення інвестиційного клімату, розумного вибору пріоритетів, формування оптимального рівня податкового навантаження на платників податків з метою формування матеріальної бази бюджетних доходів. Вирішення стратегічних завдань розвитку українського суспільства потребує підпорядкування процесу формування та розвитку податкової політики стратегічним цілям і завданням бюджетної політики. Отримання додаткових надходжень або зниження загального податкового навантаження без ризику бюджетних втрат – це вагомі фіскальні ефекти, яких можна досягти шляхом здійснення пропонованих нами структурних змін у податковій системі. Коефіцієнт структурних зрушень порівняно із чинною структурою має становити лише 6%, тож кардинальних змін у систему оподаткування вносити не потрібно. Зменшення частки податків, від сплати яких легше ухилитися, спростить управління ними і забезпечить наповнюваність бюджету. Загальними чинниками, які вплинули на зростання податкових надходжень дохідної частини стало значне зростання податкових надходжень зумовлене постійним проведенням державою детінізації економіки та боротьбою із компаніями, які ухиляються від сплати податків, а також збільшення кількості об'єднаних територіальних громад внаслідок децентралізації, які можуть краще контролювати сплату податкових платежів та обов'язкових зборів на об'єднаній території. Також, важливим чинником є цифровізація податкових відносин, що підвищує ефективність нарахування і справляння податків та знижує корупційні ризики, оскільки мінімізується безпосередній контакт працівників державних органів і платників податків.

Податкова система буде оптимальною, якщо враховуються такі принципи: максимальне зниження витрат держави на утримання податкової системи та витрат платників, що пов'язані з процедурою сплати податків; зменшення податкового тягаря як основного чинника, що впливає на скорочення економічної активності платника; система оподаткування в державі не повинна бути перешкодою як для внутрішньої раціональної організації виробництва, так і для його зовнішньої орієнтації на структуру попиту споживачів; організація такого процесу отримання податків, який би завдяки накопиченню фінансових ресурсів сприяв реалізації політики кон'юнктури та зайнятості; оптимізація процесу оподаткування та його впливу на розподіл доходів у напрямі забезпечення більшого рівня справедливості. Для реформування податкової системи можливе використання таких принципів оподаткування, як: принцип простоти: мінімізація витрат на сплату податків, простота в їх нарахуванні, зменшення часу на адміністрування; принцип соціальної справедливості: податкова система повинна прагнути до вирішення соціальних проблем; принцип економічної ефективності: певна відповідність ставок податків постійному економічному розвитку держави. Для підвищення рівня ефективності податкової системи необхідно реалізувати наступні заходи: дотримання стабільності в нормативно-правовому регулюванні податкового законодавства. Запропоновані податкові нормативи для суб'єктів господарювання мають бути простими та зрозумілими та не повинні постійно змінюватись; оптимізація рівня податкового навантаження з метою стимулювання розвитку нових робочих місць, зростання ринку праці та вивільнення грошових коштів населення для розвитку власного бізнесу; підвищення ефективності управління податковим боргом, що включає: віднесення до податкової застави усіх активів боржника, незалежно від розміру податкового боргу; застосування продажу майна відразу після невиконання графіка погашення податкового боргу; передбачення в законодавстві норми про автоматичне списання частини коштів у погашення податкового боргу у момент їх надходження на рахунок платника; автоматизація процесів оподаткування із застосуванням сучасних технологій. Органам Державної податкової служби слід продовжити роботу щодо вдосконалення системи електронного документообігу та системи електронного адміністрування ПДВ, застосовувати спрощені форми податкової звітності, звітування платниками за операціями у режимі реального часу тощо; збільшення відповідальності за

використання тіньових податкових схем при веденні бізнесу та умисній мінімізації податкових зобов'язань. Одним із пріоритетних напрямів вдосконалення податкової системи має стати забезпечення нейтральності та справедливості оподаткування, а також реформування податкового механізму на принципах економічної ефективності, стабільності, прозорості та поступове наближення її до міжнародних та європейських стандартів

Таким чином, забезпечення стабільності формування доходів бюджету та фіскальної достатності передбачає розробку дієвої концепції розвитку податкової системи, яка базуватиметься на реалістичних прогнозах соціально-економічного розвитку країни; оцінці податкового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць. Вихідною базою формування дохідної частини державного та місцевих бюджетів є раціональний розподіл та закріплення конкретних податкових надходжень. Система податкового регулювання повинна базуватись на чіткому поєднанні законодавчо визначених механізмів встановлення, справляння та перерозподілу податкових надходжень між бюджетами різних рівнів. До пріоритетних завдань бюджетно-податкової політики доцільно віднести: подальше спрощення механізму адміністрування податків і зборів, створення максимально комфортних умов для виконання податкових зобов'язань платниками податків; удосконалення архітектури податків з метою значного підвищення ролі прямого прибуткового оподаткування; модернізація інструментів і принципів справляння бюджетоутворюючих податків та підвищення якісного рівня механізму адміністрування місцевих податків і зборів; удосконалення податкового законодавства, що сприятиме ефективності та результативності функціонування податкової системи, забезпеченню конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світових ринках.

Список використаних джерел

1. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки : монографія / за заг. ред. І. Я. Чугунова. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 350 с.
2. Канева Т.В. Бюджет у системі фінансово-економічних відносин: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 392 с.
3. Макогон В.Д. Податкові надходження у системі формування дохідної частини бюджету. Економічний вісник університету. 2019. Вип. 41/1. С. 188-195.
4. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.
5. Пасічний М. Д. Фінансова політика держави: монографія. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2019. 440 с.
6. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
7. Сідельникова Л. П. Податкова система. К. : Ліра-К, 2013. 424 с.
8. Чугунов І. Я., Нікітішин А.О. Податкова безпека держави. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2019. № 4. С. 31-41.
9. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента
ЗАЙЧУК С. В.